

Tarkastusmatka Vaalan Kantturaan ja Askolankankaalle 12.5.2004

Tein 12.5.2004 tarkastusmatkan Vaalan Kantturaan ja Askolankankaalle, muinaisjäännösluettelon kohteille 25 ja 26. Askolankankaan kivikautinen asuinpaikka ja pyyntikuoppa-alue on löytynyt vuonna 1954 Matti Huurteen tekemässä inventoinnissa ja Kantturan kivikautinen asuinpaikka Marja Mustakallion ja Leena Tomanterän tekemässä inventoinnissa vuonna 1969.

Heikki Pesämaa on rakentamassa Kantturaan asuintaloa ja ympäristökeskus oli myöntänyt tähän poikkeusluvan. Tämän jälkeen Pesämaalle oli selvinnyt, että paikalla on lain suojaama muinaisjäännös ja hän otti itse yhteyttä Kainuun Museoon. Kävin tutustumassa paikkaan 24.4. Pesämaalla oli tarkoitus aloittaa rakennustyöt kesäkuussa. Menettelytavaksi sovittiin, että kunta pyytää asiasta museoviraston lausunnon ennen rakennusluvan myöntämistä. Ympäristökeskuksen virheestä maanomistajalle syntyneen hankalan tilanteen vuoksi museoviraston kanssa sovittiin, että maan sulettua käyn tekemässä paikalle koekuoppia, joilla selvitetään, onko paikalla tehtävä tarkempia arkeologisia tutkimuksia ennen rakennustöiden aloittamista.

Kävin paikalla 12.5. Kantturassa on autiona oleva päärakennus ja joitain ulkorakennuksia. Uusi asuinrakennus on tarkoitus tehdä vanhan länsipuolelle sitä vastapäätä, suunnilleen kohtaan, jossa aiemmin on sijainnut navetta. Suunniteltu rakennuksen paikka oli siten jo aiemmin osaksi vahingoittunut. Sen kohdalta ei ole koskaan havaittu mitään löytöjä.

Tein rakennuksen paikalle kaksi 1,0 x 0,5 m kokoista koekuoppaa ja runsaasti pieniä koepistoja. Niissä oli pinnalla 20–30 cm kerros multaa tai hiesun sekaista multaa, alla hiesua ja savea. Mitään merkkiä muinaisjäännöksestä en havainnut. Tein lapiolla koepistoja kohti rantaa ja siellä kaksi samanlaista koekuoppaa kohtaan, josta vuoden 1969 inventoinnissa löytyi kvartssia sekä runsaasti pienempiä koepistoja kuoppien ympäristöön. En havainnut mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Talon itäpuolella oleva vanha pelto oli kynnetty auki. Siinä oli hiekkamaata, mitään merkkejä asuinpaikasta en havainnut. Sama oli tulos lännessä, hieman kauempana talosta olevalla pellolla.

Vaikutti siltä, että paikalta on alkuperäisen maan pintakerros tuhoutunut. Niemen kärjessä on ilmeisesti ollut esihistoriallisena aikana pieni leiripaikka kohdassa, josta vuonna 1969 löytyi kvartssia. Tällaisia pieniä leiripaikkoja on tietenkin voinut niemellä olla useampiakin. Niiden löytäminen koekuoppien ja -pistojen avulla on sattumanvaraista. Todennäköisesti kohteet ovat kuitenkin maan pintakerrosten mukana tuhoutuneet. Mielestäni kaivauksen järjestäminen aiotulla rakennuspaikalla ei vaikuta mielekkäältä. Saatujen tulosten perusteella kaivauksen mielekkyys myös lähellä rantaa olevalla kvartsien löytöpaikalla tuntuu kyseenalaiselta. Sinne maanomistajalla ei ole suunnitteilla mitään rakentamistakaan.

Tontille ollaan alkukesästä tuomassa vesijohtoa. Toteutustapa oli vielä epäselvä, mutta mitä ilmeisimmin se tulee kulkemaan Askolankankaan halki. Kohde sijaitsee heti Kantturan pohjoispuolella olevan korkean ja lähes pystysuoran törmän päällä. Kävin katsomassa myös tuota kohdetta. Matti Huurre oli löytänyt heti törmän reunalta kvartsi-iskoksia, lisäksi hän kartoitti alueella 37 kuoppajäännettä, jotka hän tulkitse pyyntikuopiksi.

Törmän päällä oli maa vielä osaksi jäässä, joten koekuoppien teko oli hankalaa. Paikalla, josta Huurre oli löytänyt kvartsit, oli kuitenkin turpeen alla asuinpaikaksi erittäin hyvin sopivaa hiekkaa. Paikalla oli jo vuonna 1954 sähköpylväs, se on aivan ilmeisesti aikojen kuluessa uusittu suureksi nykyaikaiseksi voimalinjan pylvääksi. Jätteistä päätellen paikalla on saattanut olla myös jonkinlainen lautakoju. Rakennelmat ovat ilmeisesti tuhonneet yhden Huurteen kartoittamista kuopista. Ajanpuutteen vuoksi katsoin hyvin ylimalkaisesti Huurteen kartoittaman alueen. Kuoppajäänteet

vaikuttivat tyypillisiltä pyyntikuopilta. Näytti mahdolliselta, että edellämmainitun lisäksi ainakin joi-
tain sähkölinjan alla olleita kuoppia on tuhoutunut. Suurin osa kuopista näytti kuitenkin säilyneen
hyväkuntoisina.

Jo Kantturaan tultaessa kävi ilmeiseksi, että Askolankankaalla on kuoppia enemmän kuin Huurteen
kartoittamat. Askolankankaantieltä johtaa nykyään tie Kantturaan luoteesta. Korkean rantatörmän
päällä on tien molemmin puolin kuusi kuoppajäännettä törmän suuntaisessa rivissä. Ne ovat aivan
ilmeisesti pyyntikuoppien jäännöksiä. Kuopparivi seuraa karkeasti törmän päällä olevaa kiinteistö-
rajaa. Otin GPS-laitteella kuoppien koordinaatit:

7164 508/3484 557

7164 561/3484 520

7164 569/3484 510

7164 593/3484 482

7164 603/3484 457

7164 615/3484 455

Kyse on siis vain yhdestä mittauksesta. Kuopista yksi on tien kaakkoispuolella, muut luoteispuolel-
la. On mahdollista, että kuopat jatkuvat kaakkoon Huurteen kartoittamalle alueelle. ajanpuutteen
vuoksi en asiaa tarkastanut. Sen sijaan luoteeseen, kohti Askolaa kuoppia ei näytä olevan enempää.

Askolankankaan tien vieressä on Huurteen kartoittaman kuoppa-alueen pohjoispää. Kuopat eivät
kuitenkaan lopu tien viereen, vaan kuoppajono jatkuu tien pohjoispuolella olevan pellon ja sen jat-
keena olevan notkelman suuntaisesti luoteeseen. Kuoppia on notkelmasta nousevan rinteen päällä
Oulujoen törmään asti. En ehtinyt laskea kuoppia, mutta niitä on paljon. Ilmeisesti Askolankankaal-
la on Kainuun suurin tunnettu pyyntikuoppa-alue.

Jokitörmällä, kuoppajonon päässä oli mies keräämässä kaadettuja rankoja. Hänen mukaansa kuop-
pia on lisää notkelman koillispuolella. Paikalla, josta puut oli kaadettu, oli ilmeisesti jonon viimei-
nen kuoppa. GPS-laite ilmoitti sen sijainniksi $x = 7165\ 271$, $y = 3484\ 360$. En mitannut kuoppaa,
mutta se oli hyvin selvä, tavallista syvempi ja siksi myös jyrkkäreunainen. Kuopan tarkoitusta on
päältäpäin katsomalla mahdoton täysin varmasti määrittää, mutta kaiken todennäköisyyden mukaan
kyseessä on vanha pyyntikuoppa. Selvisi, että paikalle oli tekeillä jonkinlainen rakennus, kaivuri oli
miehen mukaan tulossa paikalle muutaman päivän kuluttua. Rakennuksen nurkka tulisi juuri kuop-
pan päälle.

Soitin 13.5 Vaalan kuntaan. Ilmoitin tekniselle johtajalle, että ennen kuin Kantturaan saa ryhtyä
tekemään vesijohtoa Askolankankaan halki, asiasta pitää pyytää museoviraston lausunto. Keskuste-
lin myös rakennustarkastajan kanssa. Hän oli juuri merkitsemässä kyseessä olevan rakennuksen
paikkaa maastoon. Hänen mukaansa rakennusta voi siirtää niin, että kuoppa säästyy rakennustöissä.
Sovin hänen kanssaan, että rakennusta siirretään ja myös kaivurin kuljettajalle ilmoitetaan, että
kuoppaa ei saa vahingoittaa. Koska kuoppa jää talon pihaan, se on kuitenkin tutkittava mahdolli-
simman nopeasti. Siinä yhteydessä on syytä kartoittaa Askolankankaalla olevat kuoppajänteet.

17.5.2004

Esa Suominen

